

Кілька причинків до біографії Юрія Гуци (Венеліна).

З нагоди столітя його уродин.

Сього року у цвітни минуло рівно сто літ від уродин одного з визначніших угорських Русинів, Юрія Гуци, звісного в науці під прибраною назвою Юрія Венеліна. Хоч діяльність його для Угорської Руси, як і взагалі для України проминула без значнішого сліду, але з тим усім годить ся нам згадати славного земляка, якого обставини понесли на службу иньшим словянським народам, а то тим більше, що можемо докинути кілька дат до його біографії, досі незвістних.

Сі дати мають свою маленьку історію. Весною сього року одеські Болгари задумали сьвяткувати 25-літню річницю увільнення Болгарії — і з тим сотню річницю уродин Венеліна. З огляду, що дата уродин його не була докладно звісна, звернули ся болгарські патріоти через одного з наших членів до проф. Грушевського з прошенням — чи не можна-б роздобути відомостей про рід і обставини перших літ Гуци. За посередництвом д. Ю. Жатковича удало ся нам дійсно кілька таких дат роздобути. Але тим часом російська адміністрація сьвяткування того ювілею не дозволила! Поминаємо отже ми провозвістника болгарського відродження тими звітками зібраними про нього.

Звістки сі складають ся з виписи з метрикальної книги села Мартонки (званої перед тим Kis-Martinka і Kis-Tibava по малярськи), зладженої теперішнім тамошнім парохом Миколою Балтовичем, і присланої мені о. Ю. Жатковичем зі Стройни, і також відомостей про Ю. Гуцу і його родину поданих о. Ю. Жатковичем у листі до мене. За уділене мені сих звісток складаю йому на сім місяці подяку.

Мартонка лежить в окрузі і деканаті Свалявським (Берегської столиці) і має переховані метрики від 1785 р. Прилучене село до парохії в Мартонці називаєть ся Велика Тибава (Nagy-Tibava); в ньому родив ся власне Ю. Гуца. Дословний метрикальний відпис звучить так: *Infrascriptus praesentium vigore fidem facio indubiam et adtestor in Baptisatorum et confirmatorum libro 1-o, pag. 107, Nr. 4. Eccl. Paroch. graeci ritus catholicae Martonkaensis sequentia contineri: Numerus currens: 4. — Baptisans et confirmans: Theodorus Hrabar, parochus Martonkaensis. — Annus, dies et mensis nativitatis: 1802, 22 aprilis. — Baptisationis et confirmationis: 1802,*

22 aprilis. — Domicilium: Nagy-Tibava. — Baptisatus et confirmatus: Georgius. — Genus: Masculus, legitimus. — Parentes: Ioannes Huca, praesbiter et uxor ejus Anna. — Patrini: Gregorius Huca, Michael Sinsák; Anna, uxor Gabrielis Misko, Helena Hidlafkaowics, uxor Theodori Hrabár, parochi Martonkaensis. Observatio: Nomen Huca in lingua slavica sonat „Гѣца“. In quorum maius robur has propria manu subscriptas et sigillo parochiali extradediti literas Nicolaus Baltovics, administrator Eccl. par. Martonkaensis. (Слідєє дата й печатка).

Юрій Гуца уродив ся тому в Великій Тибаві, що батько його, недавно висвяченпй на попа, не мав іще місця, тому очікував його там, пробуваючи у свого батька, дяка в Великій Тибаві. Незабавки дістав він парохію в Синевирі (Марамороської стол.), звідки перейшов до Скотарська (тепер: Kis-Szolyva, Берегської стол.). Опісля переніс ся ще раз до Студеного, де й помер. Мати Ю. Гуци перенесла ся по смерти чоловіка з дітьми до свого тестя до Вел. Тибави, де жила до смерти.

Брат Юрія, Іван, що родив ся у Скотарську, жеє ще днесь у Великій Тибаві як 84-літній старець, але в найбільшій біді, бо сам не годен уже робити, а син його також дуже бідний чоловік. Сей Іван говорив часто о Балтовичови: „Ой могли би ся пани змиловати і дати нам яку помоч, кедь Юрко такий славний бив чоловік“. Крім Івана ніхто вже не тямить у Тибаві Юрія тим більше, що він ховав ся у Студенім. Належить іще додати, що в Тибаві майже половину села становлять Гуци.

Болгарське правительство і суспільність повинні-б прийти в поміч бідній родині Ю. Гуци в память його заслуг для болгарського народа!

До шкіл Юрій Гуца ходив у Сукмарі і Великім Вараді. В 1822 р. вписав ся він на університет у Львові, на філософійний виділ, де слухав головно викладів історії. Та вже в р. 1823 виїмірував до Росії і звідти не вертав більше до рідної землі. Дальша біографія його звісна. Два роки пробув він у Кишеневі. Там познайомив ся з численними Болгарами, що повтікали з під турецької кормиги, заінтересував ся ними й посвятив ся студіям над Болгарією й Болгарами. В 1829 р. видав уже працю „Древніе и нынѣшніе Болгаре въ политическомъ и религіозномъ ихъ отношеніи къ Россіянамъ“. Праця написана некритично, але горячо, звернула відразу на себе увагу Болгарів і дала почин до їх національного розбудження. Діставши потім від петербурської Академії Наук летітимацию,

Гуца поїхав до Болгарії збирати археографічні й етнографічні материяли та студіювати сучасний побут Болгарів. Не вважаючи на численні перешкоди, і то не тільки з боку Турків, але й самих Болгарів, Гуца не зражував ся й працював дуже енергічно. Вернувши ся до Росії, він на підставі зібраного матеріалу оголосив цілий ряд нових праць: „О характерѣ народныхъ пѣсень у Славянъ задунайскихъ“, „О зародышѣ новой болгарской литературы“, „Влахо-болгарскія или дако-славянскія грамоты“, „Критическія изслѣдованія объ исторіи Болгарь“, „Нѣкоторыя черты путешествія въ Болгарію“. Його інтересувала й стара історія Руси, де він виступав рішучим антинорманістом і речником словянської теорії (Скандивоманія и ея поклонники, Мысли объ исторіи вообще и русской въ частности, О древнихъ жилищахъ русскаго народа і т. н.). Сі праці його рішучо вплинули на виробленне російського славянофільства, якого одним з духових батьків був він. Преважна частина з них була опублікована вже по його смерті. Передчасна смерть перервала кипучу діяльність ентузіяста. В 1839 р. (26 марта) він помер у Москві, полишивши по собі багато розпочатих праць і ріжні папери, в частині доси не видані. З посмертних публікацій його особливо интересна „О спорахъ между Южанами п Сѣверянами на счетъ ихъ россизма“. З неї видко, що українське почуте все жило в Гуці, хоч спеціального українського патріотизма в нім не бачимо вже. Україна перестала бути його вітчиною. Угорська Русь не интересувала його серед ріжнородних студій, здасть ся, зовсім. І в тім була його вина перед убогою тою вітчиною. Талановитий, енергічний, з прикметами новатора й провідника, він так би здав ся для відродження Угорської Руси!...

В. Гнатюк.

Шість листів пок. Ізидора Шараневича з рр. 1862—1864.

Пок. Богдар Кирчів передав мені в числі иньших паперів, що їх одержав від свого тестя, пок. о. Миколи Кобринського, сьвященника в Ценеві Долинського пов., також отсі листи пок. професора львівського університету Ізидора Шараневича, писані до тогож о. Миколи Кобринського. З уваги, що ті листи не торкають ніяких приватних відносин, а можуть причинити ся де в чому до зрозуміння відносин Галицької Руси в початку